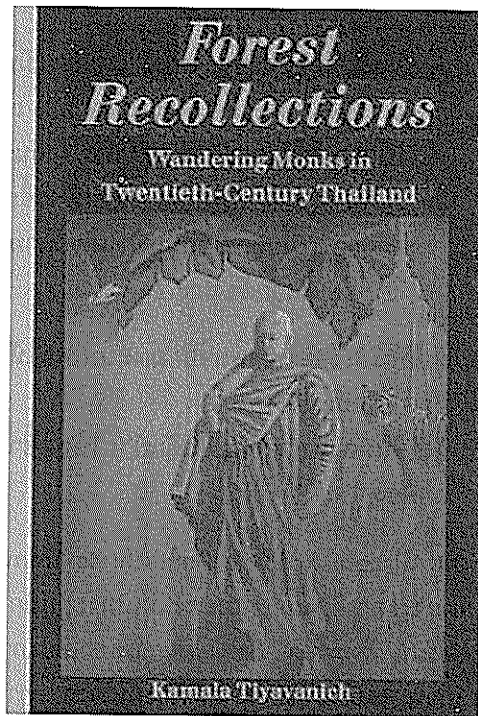

แนะนำหนังสือ

วิศรุต บวงสรวง*

Kamala Tiyavanich.

Forest Recollections : Wandering Monks in Twentieth–Century Thailand.

U.S.A. : The University of Hawaii Press, 1997. 410 pages.

* นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีที่ ๓๒ (๒๕๕๓) ฉบับที่ ๒ ๒๖๕

Forest Recollections : Wandering Monks in Twentieth-Century Thailand (1997) ของกมลลา ตียวานนิช (Kamala Tiyavanich) เรียบเรียงมาจากวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกชื่อ *The Wandering Forest Monks in Thailand, 1900–1992 : Ajan Mun's Lineage* ซึ่ง Kamala Tiyavanich เสนอมหาวิทยาลัยคอร์เนลล์ (Cornell University) เมื่อ ค.ศ. ๑๙๙๓ โดยเลือกศึกษาพระป่าอีสานสายพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต ๑๐ รูปดังนี้ พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ หลวงปู่ดุล อดุลิ หลวงปู่ฝั้น อาจาโร พระอาจารย์เทส เทสวังสี หลวงพ่อสี ธมฺมธโร หลวงปู่หล้า เขมปัตโต หลวงพ่อชา สุภัทโท หลวงพ่อจวน กุลละไชย และหลวงพ่อวัน อุดตโม หนังสือกล่าวถึง “พระป่า” เหล่านี้ได้ที่น่าสนใจ

ผู้เขียนกล่าวถึงความเป็นมาของบรรดาพระป่าในสังคมไทยโดยย้อนกลับไปอธิบายจารีตและลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ในสยามก่อนหน้าการปฏิรูปการปกครอง คณะสงฆ์ว่า แต่เดิมนั้นคณะสงฆ์ไม่มีเอกภาพทั้งในด้านการปกครอง วัตรปฏิบัติ การตีความคัมภีร์และภาษาที่ใช้ในการจารึกคำสอนทางพระพุทธศาสนา ภาพของพระสงฆ์ในสยามก่อนหน้าการรวมศูนย์อำนาจการปกครองจึงมีความเป็นอิสระและแตกต่างหลากหลายกันไปในแต่ละท้องถิ่น/ภูมิภาค ซึ่งสัมพันธ์กับปัจจัยทางสภาพภูมิศาสตร์ที่ห่างไกล ทุรกันดาร การคมนาคมที่ยังไม่พัฒนาก้าวหน้าทำให้แต่ละท้องถิ่นค่อนข้างมีความเป็นอิสระจากอำนาจศูนย์กลาง และมีจารีตทางพุทธศาสนาที่เป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละท้องถิ่นเอง ในกรณีของจารีตพระสงฆ์อีสาน ซึ่งเป็นประเด็นหลักของหนังสือนี้ ผู้เขียนสรุปภาพของจารีตพระสงฆ์อีสานก่อนหน้าการปฏิรูปการปกครองคณะสงฆ์ว่า พระสงฆ์กับชุมชนผูกพันกันสนิทแนบแน่นในเชิงวิถีชีวิตที่ต้องพึ่งพากันอย่างมาก พระสงฆ์ในภาคอีสานมีมาตรฐานเป็นของตนเอง และถูกคาดหวังจากชุมชนว่าจะต้องทำงาน เช่น ซ่อมแซมวัดด้วยตนเอง การปลูกพืชผักบางชนิดไว้เป็นภัตตาหารและอื่นๆ ส่วนวัดก็เป็นศูนย์กลางของชุมชนในทุกๆ ด้าน ทั้งทำหน้าที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตของผู้นั้นในชุมชน รวมไปถึงการห่มเทเพื่อประโยชน์ร่วมกันของท้องถิ่น ขณะเดียวกันในชุมชนเองก็จะทราบดีว่าพระรูปใดดีช่วยอย่างไร และจะมีมาตรการ/จารีตชุมชนในการจัดการและร่วมกันตรวจสอบ

ประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับชีวิตของพระสงฆ์กับชุมชนได้แก่ พระต้องทำการเพาะปลูกพืชต่างๆ แม้แต่เจ้าอาวาสเองก็ต้องทำทุกอย่างที่เป็นงานหนัก และมักได้รับ

การนับถือเป็นอย่างสูงจากชาวบ้าน ขณะเดียวกันพระก็ต้องร่วมการไถ่หัวนว่าเป็นปฐมฤกษ์ สำหรับการเพาะปลูกเพื่อเป็นขวัญกำลังใจให้กับชาวบ้าน ซึ่งเป็นการกระทำเพื่อความอยู่ดีกินดีร่วมกันของชุมชน รวมถึงการที่พระสงฆ์มีส่วนร่วมในการงานเทศกาลต่างๆ เพราะบรรดาประเพณีและงานเทศกาลต่างๆ มักมีศูนย์กลางของงานอยู่ที่วัด และประเพณีทุกอย่างจะเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชาวบ้าน โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องการเกษตรกรรม เช่น การแข่งขันเรือที่เชื่อมโยงกับการเจริญเติบโตของข้าว ประเพณีการกินข้าวป่า ขณะเดียวกันพระก็ยังร่วมเล่นตระกร้อ ตีคลี หรือหมากรูกด้วย และในแง่ของมิติเชิงวัฒนธรรม ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าคณะสงฆ์อีสานตามแนวจารีตแต่เดิมนั้นมีความสัมพันธ์กับคณะสงฆ์ลาว เวียงจันทน์ และหลวงพระบาง รวมไปถึงพระสงฆ์ล้านนา

ในด้านของการสั่งสอนธรรมะ คนในภาคอีสานตามประเพณีจารีตพุทธศาสนา ดั้งเดิมนิยมที่จะฟังเรื่องราวชาดกโดยเฉพาะเรื่องพระเวสสันดรชาดกที่เน้นเรื่องการทำทาน อันยิ่งใหญ่ในพระชาติสุดท้ายของพระพุทธเจ้า ในอีสานเรียกประเพณีนี้ว่า “บุญเวส” จะมีการฟังเทศน์มหาชาติจากพระสงฆ์ที่เทศน์ด้วยการแห่ มีดนตรีประกอบผสานกับเรื่องขันในเชิงการละเล่นเป็นที่สนุกสนาน การที่คนอีสานชอบฟังเรื่องดังกล่าวน่าจะเป็นเพราะสามารถปฏิบัติได้ (บริจาคทาน วัตถุฯ) และเรื่องดังกล่าวสอนความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ (ป่าเขา ลำน้ำ สัตว์ป่า) ซึ่งสำคัญต่อการดำรงชีวิตของชาวบ้าน

ผู้เขียนอธิบายให้เห็นว่า ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ ได้มีการก่อตั้งธรรมยุติกนิกาย ขึ้นโดยวชิรญาณภิกขุ (รัชกาลที่ ๔ ในกาลต่อมา) ในสมัยรัชกาลที่ ๓ อันเนื่องจากความขึ้นชอบในความเคร่งครัดของพระมอญ จึงได้ก่อตั้งนิกายธรรมยุติกขึ้น ซึ่งมีความหมายว่า “ยึดมั่นในธรรมะ” พระสงฆ์ส่วนใหญ่ของนิกายนี้มาจากชนชั้นสูงและชนชั้นกลาง ขณะเดียวกันก็ได้มีรูปแบบการห้ามจีวรแบบใหม่และวัตรปฏิบัติประจำวันใหม่ ๆ ด้วย นิกายใหม่นี้ได้สร้างความขัดแย้งในคณะสงฆ์มากกว่าเอกภาพ โดยเฉพาะที่คณะดูหมิ่นต่อนิกายเดิมอย่างมหานิกาย นิกายใหม่นี้เองจึงเป็นเครื่องสำคัญของการสร้างเอกภาพทางพระพุทธศาสนาให้กับรัฐสมัยใหม่ แน่อนว่าความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และข้อปฏิบัติทางศาสนาที่แตกต่างย่อมเป็นอุปสรรคสำคัญสำหรับการรวมศูนย์อำนาจ การสร้างมาตรฐานเดียวกันจึงเป็นสิ่งจำเป็นเร่งด่วนของการรวมศูนย์อำนาจ

กระบวนการสถาปนารัฐ-ชาติสมัยใหม่ของสยามในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙-๒๐

มิได้มุ่งขยายแต่เพียงอำนาจทางการเมือง การบริหารและปกครองทางโลกเท่านั้น หากยังรวมถึงการมุ่งรวมศูนย์อำนาจในการพระพุทธศาสนาและการปกครองคณะสงฆ์เพื่อสร้าง ‘เอกภาพ’ ในทางพระพุทธศาสนาด้วย ผลของกระบวนการดังกล่าวได้นำมาสู่การสถาปนาอำนาจการปกครอง จารีตการปฏิบัติ การศึกษาของคณะสงฆ์ภายใต้การรวมศูนย์โดยคณะสงฆ์ที่กรุงเทพฯ ซึ่งเป็นสิ่งที่มิเคยเกิดขึ้นมาก่อนในประวัติศาสตร์การปกครองคณะสงฆ์ของสยาม ขณะเดียวกัน ‘พระป๋า’ หรือ ‘พระอุดมคัฏฐฐาน’ ที่เป็นที่เคารพนับถือของผู้คนจำนวนมากในสังคมไทยก็เป็นส่วนหนึ่งของแรงปฏิกิริยาที่พระสงฆ์ตามแนวจารีตท้องถิ่นมีต่ออำนาจศูนย์กลางที่เข้ามาคุกคามวัดและชุมชนท้องถิ่นอย่างรุนแรงในช่วงเวลาดังกล่าว อันเป็นผลจากการตราพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญของวงการพระสงฆ์ในสยาม เพราะนำมาซึ่งอำนาจของคณะสงฆ์ส่วนกลางที่กรุงเทพฯ ในการปกครองและบังคับบัญชาวัดต่างๆ ที่ถูกกระชับอำนาจเข้ามาในช่วงเวลาดังกล่าว เสมือนหนึ่งกับว่าวัดตามท้องถิ่นต่างๆ ที่เคยเป็นอิสระได้ถูกทำให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของกลไกรัฐชาติสมัยใหม่

การปกครององค์การสงฆ์ทั่วประเทศดังกล่าวยังนำไปสู่การแตกหักระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับวัดและพระสงฆ์ที่เคยเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันตามความสัมพันธ์แบบจารีตด้วย ผู้เขียนได้กล่าวไว้อย่างตรงประเด็นว่า “ก่อนที่จะกรุงเทพฯ จัดตั้งการควบคุมเหนือพระพุทธศาสนาแบบจารีตตามภูมิภาคนั้น วัดกับชุมชนใกล้ชิดกัน” กลายเป็นว่าวัดและพระสงฆ์ตกอยู่ภายใต้การอุปถัมภ์โดยตรงของรัฐบาลสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่กรุงเทพฯ โดยตรง ไม่เพียงแต่วัดต่างๆ ตามท้องถิ่นจะต้องปฏิบัติตามศาสนพิธีตามรูปแบบคณะสงฆ์ที่กรุงเทพฯ เท่านั้น หากแต่การจัดการศึกษาสมัยใหม่ของคณะสงฆ์ยังทำลายการศึกษาของวัดตามท้องถิ่นด้วย ภาษาพื้นเมืองเริ่มหมดความหมายและความสำคัญจนไม่มีผู้ศึกษา เพราะต้องใช้ภาษาไทยกลางในการอ่านเขียนสอตามตำราของพระสงฆ์ที่กรุงเทพฯ ระบบการสอบเปรียญและนักธรรมได้กลายเป็นแรงจูงใจให้พระบางส่วนเริ่มยอมรับค่านิยมดังกล่าวจนกระทั่งในบางกรณีพระที่ศึกษาตามรูปแบบใหม่นี้กลับหันมาดูแลคนรอบอาจารย์ตามจารีตดั้งเดิมของตนก็มี ขณะเดียวกันทางกรุงเทพฯ เองก็พยายามใช้ตำแหน่งสมณศักดิ์ พัดยศให้กับพระท้องถิ่นเพื่อโน้มน้าวใจให้ร่วมมือกับส่วนกลางด้วย เห็นได้ชัดว่าพระสงฆ์เหล่านี้ถูกกระทำเหมือนกับว่าอยู่ภายใต้อาณานิคมสยาม ภายใต้การ

ล่องล้าของสิ่งที่ถูกยึดเยียดให้อย่างการศึกษาสมัยใหม่ รวมถึงสายตาที่ถูกเหยียดหยาม การปฏิบัติของพระสงฆ์ตามจารีตท้องถิ่น

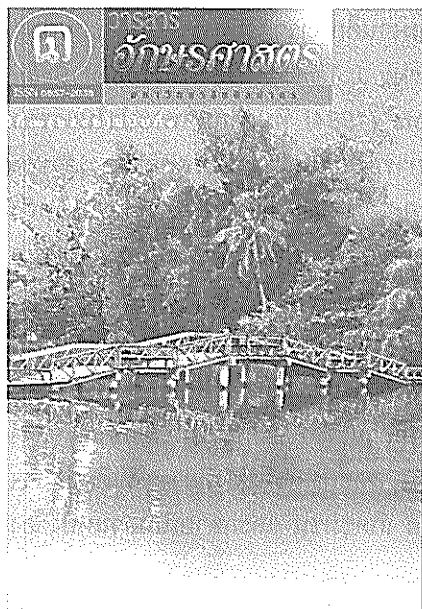
การที่วัดและพระสงฆ์ท้องถิ่นถูกรุกไล่จากอำนาจรัฐและการพระศาสนาที่เหนือกว่าได้นำไปสู่การเกิดปฏิกิริยาต่อต้านกระบวนการดังกล่าวในรูปแบบต่างๆ เกิดการกบฏต่างๆ ขึ้นที่มีพระเป็นผู้นำ เช่นกบฏพระญวนศรีวิชัยในภาคเหนือ รวมไปถึงการเกิดกบฏผู้มีบุญในภาคอีสาน (Holy man Movement) ปฏิกิริยาหนึ่งที่สำคัญต่อการรวมศูนย์อำนาจดังกล่าว คือ พระสงฆ์กลุ่มหนึ่งซึ่งตระหนักถึงภาระหน้าที่ที่มีต่อชุมชนท้องถิ่น และมุ่งหมายจะทุ่มเทกับการฝึกปฏิบัติสมาธิ ได้โดดเดี่ยวตัวเองเข้าสู่ป่าเพื่ออาศัยในการวิเวก และหนีการรุกรานของอำนาจรัฐ กลายเป็นพระธุดงค์กัมมัฏฐานในกาลต่อมา ผู้เขียนได้อธิบายถึงภูมิหลังของครอบครัวพระป่าเหล่านี้ พบว่าพระเหล่านี้มักเกิดในครอบครัวขนาดใหญ่ที่ต้องอาศัยแรงงานทำงานในการเกษตรกรรม และทั้งหมดเป็นลูกชาวนาบ้านตั้งอยู่ใกล้ชายป่า ประกอบกับภูมิหลังอาชีพของครอบครัว ทำให้เมื่อมาเป็นพระธุดงค์จึงเผชิญกับความลำบากได้เป็นอย่างดี

สีสันของหนังสือเล่มนี้อยู่ที่การถ่ายทอดเรื่องราวและประสบการณ์การปฏิบัติธรรมของบรรดาพระป่าได้อย่างน่าสนใจ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเรื่องราวและประสบการณ์ของพระป่าเหล่านั้น มีโครงเรื่องหลักๆ คือ การค้นหาพระอาจารย์ในการแนะแนวทางการปฏิบัติธรรม การเผชิญหน้ากับสัตว์ป่าต่างๆ รวมถึงภูต ผี วิญญาณในลักษณะของการทดสอบความมุ่งมั่นทางจิต การบำเพ็ญธรรมในภูผาเพิงถ้ำ ประสบการณ์ที่สำคัญของบรรดาพระป่าเหล่านี้ คือ การต้องสู้กับความปรารถนาทางเพศที่เกิดจากการพบ เห็น หรือนึกถึงผู้หญิง ซึ่งเป็นศัตรูสำคัญในการบำเพ็ญพรหมจรรย์ เพราะความต้องการทางเพศเป็นอุปสรรคที่ยิ่งใหญ่กว่าความป่วยไข้ ความกลัว ความตายและความปรารถนาทางเพศ การที่พระธุดงค์จำนวน ๗ ใน ๑๐ รูป บวชตั้งแต่วัยอยู่ในวัยฉกรรจ์ทำให้เรื่องเพศเป็นปัญหาที่สำคัญของการปฏิบัติธรรม ผู้หญิงเป็นอันตรายมากสำหรับการรักษาพรหมจรรย์ของพระธุดงค์ เห็นได้จากทัศนคติของหลวงปู่แหวนที่ว่า “สิ่งที่น่ากลัวที่สุด คือ การเผชิญหน้ากับผู้หญิง” เพราะ “มันเลวร้ายกว่าเสือ หมี และภูติผีปีศาจ” ลูกศิษย์ของพระอาจารย์มั่นบางรูปต้องกลายเป็นผู้พ่ายแพ้ต่อการต่อสู้ดังกล่าว เรื่องราวประสบการณ์การต่อสู้กับความต้องการทางเพศของพระป่าจึงมีสีสันน่าสนใจ

Thailand (1997) นับเป็นงานสำคัญที่เติมเต็มงานศึกษาว่าด้วยพระป่าในประเทศไทย ที่มีการศึกษามาแล้วก่อนหน้านี้ไม่ว่าจะเป็น Stanley J. Tambiah เรื่อง *Buddhist Saint of the Forest and the Cult of Amulets* (1984) ที่มุ่งศึกษาพระป่าในแง่ของ มโนทัศน์ว่าด้วย “ความเป็นอรหันต์” วิถีแห่งการปฏิบัติเพื่อความบริสุทธิ์ เรื่องราวของ พระเหล่านั้นที่ถูกเขียนเป็น “ชีวประวัตินักบุญ” (hagiography) ของพระป่า ภูมิหลัง ทางประวัติศาสตร์ของพระป่าในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเด็นที่สำคัญอีกประการคือ “อานาการมี” (charisma) ของพระป่าเหล่านี้ที่สัมพันธ์กับการบูชาพระเครื่องของบรรดา ผู้ที่นับถือศรัทธา และ J. L. Taylor เรื่อง *Forest Monks and the Nation-State : An Anthropological and Historical Study in Northeastern Thailand* (1993) ซึ่ง มุ่งวิเคราะห์ให้เห็นว่าการเคลื่อนไหวของพระป่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับการก่อตัวเป็นรัฐ-ชาติ สมัยใหม่ของไทยในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ เพราะการออกธุดงค์ไปยังที่ต่างๆ ที่เดิมอำนาจ รัฐเข้าไม่ถึงหรือเบาบาง มักนำไปสู่การสร้างวัด เกิดชุมชน และกลายเป็นส่วนหนึ่งของ รัฐ-ชาติในท้ายที่สุด

ผู้เขียนนำเสนอเรื่องราวของพระป่าในมุมมองที่น่าสนใจ โดยเฉพาะการเสนอ เรื่องราวประสบการณ์การปฏิบัติธุดงค์วัตรของพระป่าได้อย่างมีชีวิตชีวา หนังสือเล่มนี้ ทำให้ผู้อ่านรู้สึกเสมือนร่วมเดินทางไปกับพระสงฆ์เหล่านั้นด้วย แม้ว่าหนังสือเล่มนี้จะ ถูกวิพากษ์จากปัญญาชนร่วมสมัยว่ามีจุดอ่อนที่ไม่ได้ทำการสัมภาษณ์พระธุดงค์ในสาย พระอาจารย์มันที่ยังมีชีวิตอยู่โดยเฉพาะพระชาวต่างประเทศ หรือแม้แต่หลวงตามหาบัว รวมถึงการเทียบภาษาอังกฤษสำหรับชื่อของพระเหล่านี้ ทำได้ไม่ถี่ถ้วนในการรักษา ความหมายและความถูกต้องตามต้นฉบับภาษาบาลี* แต่ข้อวิจารณ์ดังกล่าวเป็นเพียง รายละเอียดเล็กๆ ที่มีต่อหนังสือเล่มนี้เท่านั้น หากแต่ยังคงเนื้อหาสาระที่หนักแน่น *Forest Recollections : Wandering Monks in Twentieth-Century Thailand* จึงเป็นหนังสือสำคัญที่จะช่วยให้เข้าใจเรื่องราวของพระป่าในสังคมไทยซึ่งเป็นการ เคลื่อนไหวทางศาสนาและการรวมศูนย์อำนาจส่วนกลางในการปกครองคณะสงฆ์ สยามในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ ได้เป็นอย่างดี

* Sulak Sivaraksa. Book Review : *Forest Recollections : Wandering Monks in Twentieth-Century Thailand*. Buddhist-Christian Studies 19.1 (1999). p. 235-236.

ปีที่ ๓๑ (๒๕๕๒) ฉบับที่ ๑

ละครในฐานะสถาบันทางจริยธรรมหรือความ
ล้มเหลวของศาลสถิตยุติธรรม

เจตนา นาควัชระ
ขนบการมอบปริญญาคุณฐิบัณฑิตกิตติมศักดิ์
: กรณีศึกษาจากมหาวิทยาลัยทือบึงเงิน

กรรข อัดตวิริยะนภาพ
The Transformation from Modernism to
Postmodernism in Samuel Beckett's
Drama

จุติมา เปล่งข้า
ฌเวตัน โตโตรอฟ : จาก “วรรณคดีและ
การสร้างความหมาย” ไปสู่ “วิพากษ์
การวิจารณ์” วรรณคดีศาสตร์จะยังคง
เป็นเรื่องที่เป็นไปได้หรือไม่?

อัจฉรา วรรณเชษฐ์

“เจ้าชายน้อย” (Le Petit Prince) : ภาพสะท้อนของผู้ประพันธ์

องตวน เดอ แซงเต็กซูเปรี (Antoine de Saint-Exupéry)

Phra Prathon Chedi de Nakhon Pathom

การศึกษาระบบไพร่จากหลักฐานสมัยอยุธยาตอนปลาย

ภาพรวมของการศึกษาชั้นหลักษณิ์ในบทประพันธ์ไทยระหว่าง

พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๓๐

การแต่งคำประพันธ์ให้อ่านได้สองทางในภาษาสันสกฤต

กลวิธีการตั้งนามฉายาของพระสงฆ์ไทย

วิถีชีวิตของคนเขมร : ภาพสะท้อนจากภาษิต

ปัญหาการระบุรูปเขียน “DE” ในภาษาจีนกลาง

แนะนำหนังสือ : Twentieth Century Impressions of Siam :

Its History, People, Commerce, Industries, and Resources.

จุฑารัตน์ เบญจฤทธิ์

Laurent Hennequin

วรางคณา นิพัทธ์สุขกิจ

วีรวัฒน์ อินทรพร

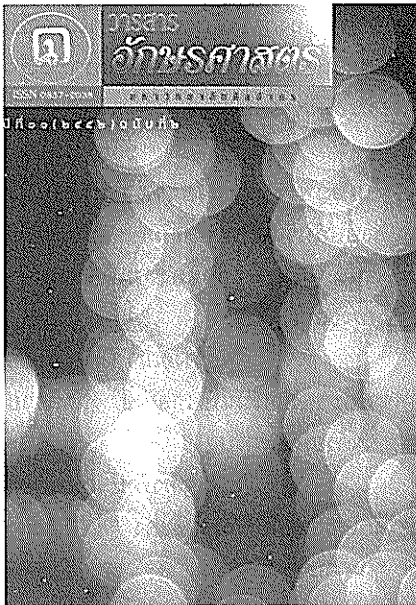
นาวัน วรรณเวช

อำนาจ บัณฑิตสุข

อุบล เทศทอง

กิตติชัย พินโน

อนันต์ชัย เลาหะพันธุ์

ปีที่ ๓๑ (๒๕๕๒) ฉบับที่ ๒

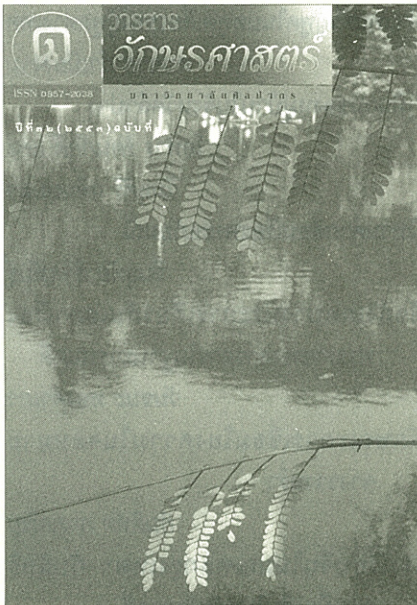
คำแทนตัวผู้พูดในบทพูดเดี่ยวของผู้พูดต่างประเทศ
สมชาย สำนึงงาม
ภูมินามของหมู่บ้านในจังหวัดลำปาง
โอฬาร รัตนภักดี และ
วิมลศิริ กลิ่นนุบผา
นิทานคำกลอนเรื่องพระอภัยมณี
รีนฤทัย สัจจพันธุ์
ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับเสภาเรื่อง
พระราชพงศาวดารในฐานวรรณคดี
วันชนะ ทองคำมา
ลักษณะการเชื่อมโยงความในจดหมาย
จางวางหรั้า
กันติหัตถ์ การเจริญ
โรงเรียนจีนในมณฑลกรุงเทพฯ กับลัทธิ
การเมืองจีนในสมัยรัชกาลที่ ๗
วิวิพรรณ จารุทวี

พลิกหน้าประวัติศาสตร์ในภาพยนตร์ไทย
ประวัติและลักษณะสำคัญของละครหน้ากากฮา-ฮเว
การสร้างบทละครเวที : นางนาก เดอะมิวเซียม
การเลือกใช้น้อย ๐/๗ และ 은/는 ของนักศึกษาไทย
Teaching English Intonation in Thailand : Overview
สารสนเทศทางธุรกิจ
แนะนำหนังสือ : "Early Missionaries in Bangkok :

The Journals of Tomlin, Gutzlaff and Abeel 1828-1832"

กัจจกร หลุยยะพงศ์
ภักทรา โต๊ะบุรินทร์
นราพร สังข์ชัย
สุมาลี สุนจันทร์
Budsaba Kanoksilapatham
บุหลัน กุลวิจิตร

เฉลิมศรี จันทร์สิงห์

ปีที่ ๓๒ (๒๕๕๓) ฉบับที่ ๑

ชาเรวิชนิโคลัสบนเส้นทางสู่ราชบัลลังก์ ค.ศ. ๑๘๖๘-๑๘๙๖
 รองเท้าในวิถีชาวซิกข์ : ปรัชญาจากปัญญาสู่เจ้าพระยา
 แรงงานเด็กในโรงงานสิ่งทอในอังกฤษสมัยการปฏิวัติอุตสาหกรรม
 พัฒนาการของชุมชนเมืองบริเวณองค์พระปฐมเจดีย์

พ.ศ. ๒๓๙๖-๒๔๖๘

ญานวิทยาชาติพันธุ์ : แนวทางหาข้อสรุปในทางปรัชญา
 โดยปรัชญาเชิงทดลอง

สงครามมหาเอเชียบูรพาจากความทรงจำของชาวบ้าน
 และชาวปากคลองบางกอกน้อย

วิธีแปลแต่งร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก พระนิพนธ์
 สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส
 ให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม

แนะนำหนังสือ : กระดานทองสองแผ่นดิน

พัฒนาการของการผลิตและการค้าในเอเชีย
 ตะวันออกเฉียงใต้ : บทวิเคราะห์เชิง
 ประวัติศาสตร์นิพนธ์

สุสิทธิ์ วิรุณหะ

การศึกษาพระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี
 ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) : ความสำเร็จ
 ในด้านเศรษฐกิจของสมเด็จพระเจ้า
 กรุงธนบุรี

วรางคณา นิพัทธ์สุขกิจ

สิทธิภาระของแฮร์มันน์ เฮสเซอร์ : นวนิยาย
 ว่าด้วยพิธีและการรับ

จุฑารัตน์ เบญจฤทธิ์

การศึกษาเกี่ยวกับคำบอกสีแดง “紅” hóng
 ในภาษาจีนปัจจุบัน

อารีย์ พรหมรอด

สัญญาชัย สุวัญบุตร

อภิรัฐ คำวัง

ธิตินพงศ์ มีทอง

ศศิพัชร จำปา

พิชญพงศ์ ทรัพย์สิทธิ์

สุภาภรณ์ จินตามณีโรจน์

ปัทมิตา พุฒะเนียด

วรพร ภู่งศ์พันธุ์